

ANIMATSIOON EI HAMMUSTA!

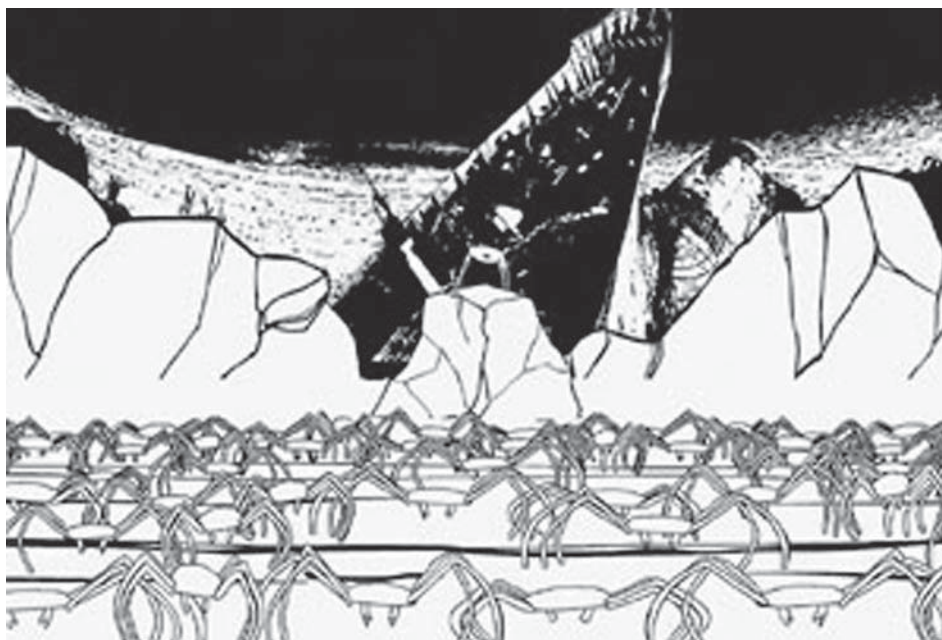
HEILIKA VÕSU

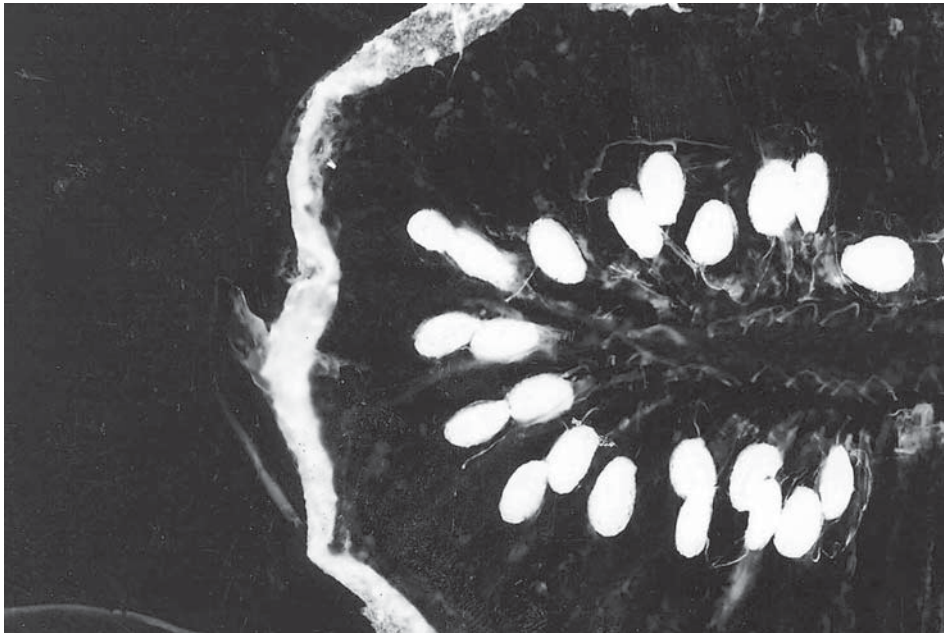
Isegi kui PÖFFi animafestivali korraldajad seisaksid terve festivali jooksul pea peal, ei suudaks nad animaseanssidele meelitada oluliselt rohkem vaatajaid kui viimasel kahel aastal. Suur PÖFF domineerib oma mängufilmidega niivõrd võimsalt, et animatsioon jääb tahes-tahtmata selle varju. Kuue aasta jooksul, mil animatsiooni on PÖFFi raames näidatud, on animafestival siiski ennast iseteadlikult kasvatanud ja muutunud silmanähtavalt nähtavamaks. Välismaal võib-olla et isegi rohkem kui kodus. Igal aastal on üks Eesti animastudio teinud festivalile treileri. 2003.

aastal studios „A Film Eesti“ valminud üheminutine joonisfilmiklipp „Animated Dreams“ valiti reklaamfilmide kategoorias mitme mõjuka animafestivali võistlusprogrammi. Pole kahtlustki, et selleaastase „Multi Filmi“ piksillatsiooni ja nukufilmi seguse klipiga võib juhtuda sama.

Uskumatult hea märk on seegi, et välismaised staarrežissöörid, keda animafestival on kutsunud rahvusvahelisse žüriisse, on lahkesti nõus tulema. Kes ei tahaks näha pesa, kus sünnib kuru kuulus *Estonian animation*? Sellelt pinnalt oleks tegelikult võimalik välja aren-

„Krabide revolutsioon“, Prantsusmaa, 2004. Režissöör Arthur de Pins.

„Tabamine“, Kanada, 2003. Režissöör Rena del Pieve Gobbi.

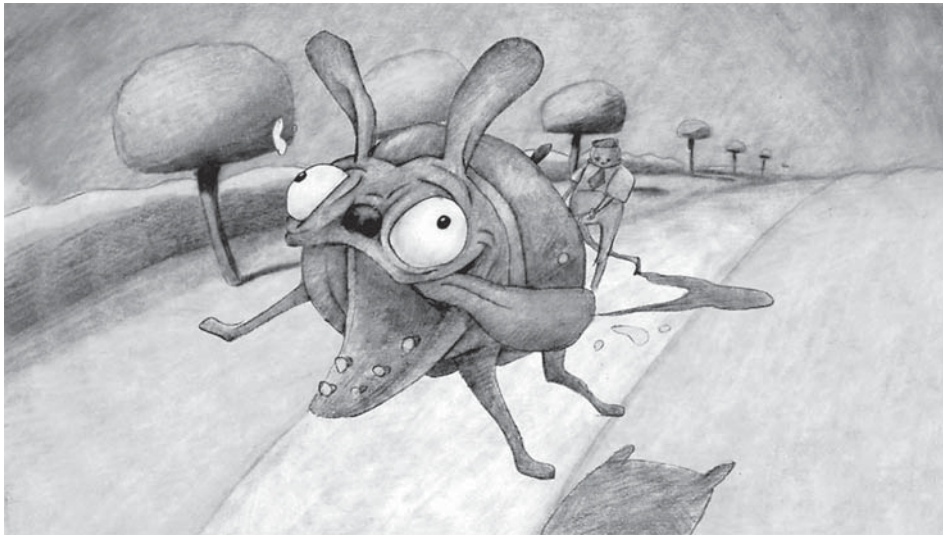
dada tõeliselt arvestatav ja omalaadne rahvusvaheline animafestival, kui Eesti publik vähegi aktiivsemalt kaasa aitaks. Animatsiooni ei tasu karta! See ei hammusta. See on lihtsalt teises võtmes mõtlemine, millega tuleb end pisut harjutada.

Võistluse virvarr

Animafestival näitab programme, mis koosnevad väga eriilmelistest lühifilmidest, et igal vaatajal oleks võimalik leida midagi, mis teda puudutaks. Võistlusprogramm, kuhu valitakse eesti animarežissööride ja festivali korraldajate poolt tavaliselt ca 45 filmi, pannakse kokku just põhimõttel, et näidata kaas-aegse anima parimaid palasid – erinevaid tehnikaid, narratiive, eksperimente... On abstraktseid filme, nagu näiteks **Rena Del Pieve Gobbi „Tabamine“** (*Interception*, 2003, Kanada), kus režissöör on animeerinud kuivatatud puuviljade viile, kujutades sellega seksuaalset vägistamist „nähtuna“ ohvri suletud

silmadega. On äärmiselt humoorikaid filme, nagu näiteks **Arthur De Pinsi „Krabide revolutsioon“** (*La Révolution des crabes*, 2004, Prantsusmaa), kus jutustatakse lugu tragöödiast, mis on tabanud *Pachygrapsus marmoratus* liiki krabisid. Need väikesed vilkad loomad, tavaliselt tuntud kui „masendunud krabid“, ei saa ennast nimelt pöörata ja on sunnitud terve elu liikuma samal trajektoiril ... kui just ei satu jalge alla lest, kes hädast välja aitaks.

Igal aastal on võistlusprogrammis ka tugevaid tudengifilme koolidest nagu *Royal College of Art* Inglismaal, *Turku Arts Academy* Soomes (kus õpetab teadagi **Priit Pärn**) ja *La Poudrière* Prantsusmaal. Kõigele lisaks veel vürtsidena juba legendaarsete tegijate uued lühifilmid, seekord näiteks **Bill Plymptoni „Valvekoer“** (*Guard Dog*, 2004, USA) ja **Pjotr Sapegini „Läbi paksude prilliklaaside“** (*Through My Thick Glasses*, 2004, Norra – Kanada).

„Valvekoer“, USA, 2004. Režissöör Bill Plympton.

Pärast kaklust

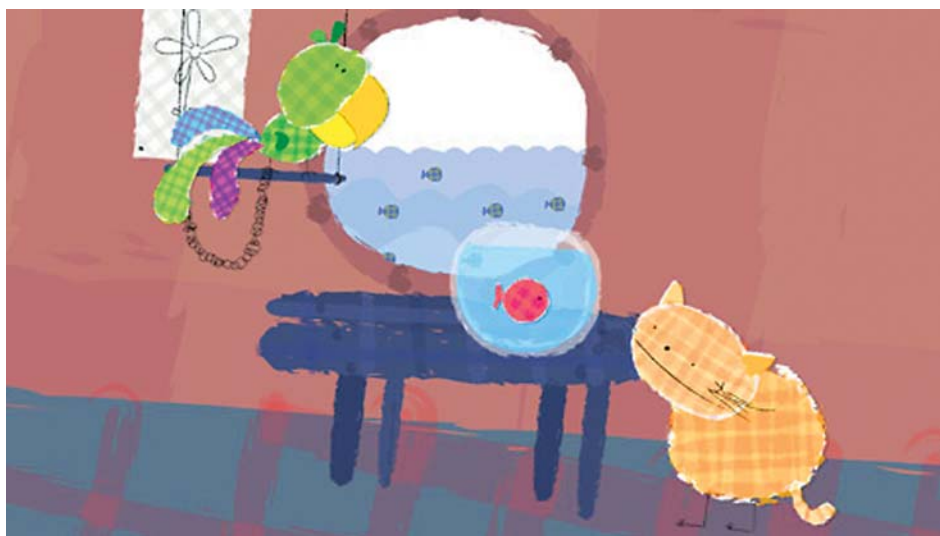
Igasugune žürii otsus on alati kompromiss. Kuna sel aastal oli kokku kutsutud kolm üsna temperamentset otustajat – **Phil Mulloy** (Inglismaa), **Vuk Jevremovic** (Saksamaa) ja **Riho Unt** (Eesti) –, oli suur tõenäosus, et see kompromiss ei tule kergelt. Mulloy ja Jevremovic esindavad joonisfilmi kahte äärmust: Mulloy eesmärk on teha filme võimalikult kiiresti, lihtsalt ja intrigeerivalt, Jevremovic aga on tõeline perfektsionistist töönarkomaan, kes maalib iga oma filmi kaadri välja nii põhjalikult, et tegemist on klassikaliselt kauni kunsti-teosega. Meie „Nukufilmis“ animarežissöörina ja Kunstiakadeemias õppejõuna töötav Unt oli suurepärase valik neid kahte tasakaalustama.

Ja tõesti, *grand prix*’ pälvis hoopis toataalses segatehnikas animafilm „**Väike Venemaa**“ (*La Piccola Russia*, 2003, Prantsusmaa – Itaalia), mille autor **Gianluigi Toccafondo** on tuntud poeetilise keskkonna ja taltsutamatu eksperimentaalsuse vahel heljuva stiili poolest. Ta kasutab näiteks ülevärvitud ja moonutatud fotosid. „Väike Venemaa“, mi-

da on tunnetuslikult võrreldud Dostojevski teostega, põhineb Toccafondo vanaisa jutustatud lool. Kunagi Aadria mere äärses väikelinnas elanud inimesed unistasid Venemaale minekust. Suurimaks rõõmuks siin maa peal oli nende arvates prostituudi võtmine... Hiljem on seda piirkonda Itaalias hakatud kutsuma Väikeseks Venemaaks.

Praegu kolmekümne üheksa aastane Toccafondo õppis animatsiooni Urbino kunstiinstituudis. PÖFFi animafestivalil on varem linastunud tema filmid „**Pinnocchio**“ (1999) ja „**Olla elus või olla surnud on üks ja seesama**“ (*Essere morti o essere vivi e la stessa cosa*, 2000).

Parima kujundusega animafilmiks valis žürii samuti segatehnikas teose – **Safia Ouarese „Rebendid“** (*Accrocs*, 2002, Prantsusmaa), kus ühendatud lamenukk ja joonisfilm. Ouares on lõpetanud Prantsusmaal ENSADi (*Ecole Nationale Supérieure des Arts Decoratifs*). Tema julge sisuga filmide põhiteemaks on „armastus“. „Rebendid“ näiteks räägib loo kerglasest õmblejannast, kes lagistava naeru saatel neelab oma tupega mehi. Ühel päeval aga satub õmblejanna

„Mereväelase ringkäik“, Prantsusmaa, 2003. Režissöör Isabelle Favez.

juurde ülikonda tellima noormees, kes on teistest erinev, ta eemaldab ükshaaval neiu tupe ümbert teravad hambad ja köidab need pärlikeeks.

Kõige parema ülesehitusega stsenaariumi leidis žürii **Isabelle Favezi** filmist „**Mereväelase ringkäik**“ (*Circuit Marine*, 2003, Prantsusmaa), mis tempokas meeleolus esitab küsimuse „Olla või mitte olla söödud?“. Lugu leiab aset laeval, kus üks heasüdamlik piraat püüab näljase meeskonna eest kaitsta oma kassi, kuldkala ja papagoid. Ülemeelikud loomad aga lõpetavad kõik kellegi kõhus. Humoorikas meeldetuletus sellest, et meie „üksteist õgivas“ maailmas oleme me lõppkokkuvõttes kõik toiduahele lülid.

Kuigi tavapäraselt uute eesti animafilmi eriprogrammi sel aastal ei olnud, sest lihtsalt polnud uusi filme, mida näidata, oli võistlusprogrammis üks märkimisväärne eesti nukufilm, „**Laud**“, mis lajatas eesti animatsiooni ülimate maskuliinsesse seltskonda esmakordselt tugevalt feminiinse sõnumi – *Vivat, crescat, floreat vagina!* – ja võlus sellega ära rahvusvahelise žürii südamed. Filmi auto-

rid **Jelena Gurlin** ja **Mari-Liis Bassovskaja** said „Canoni“ eriauhinna tiitliga „Parimad noored režissöörid“.

Üks ennustus

Igal aastal võib erinevatel animafestivalidel märgata sadade filmide hulgas üht *primus inter pares* hittfilmi, mis sellest tohutult kirjust valikust tugevalt eristub ja röövib festivalide auhindade koorekihi. Eelmisel aastal oli selleks kindlasti PÖFFi animafestivali külastanud austraallase **Adam Benjamin Elliotti** animafilm „**Harvie Krumpet**“, mille võidukäik kulmineerus mõni kuu pärast meie festivali „Oscari“ võitmisega lühianimafilmi kategoorias. Seekord võtan endale julguse nimetada hittfilmiks Kanadas valminud **Chris Landrethi** animadokumentaali „**Ryan**“, mis praeguseks *grand prix*'d korjanud Ottawa ja Hollandi animafilmi festivalilt ning žürii eriauhinna Annecyst.

2004. aasta septembris toimunud Ottawa festivalil oli „Ryan“ terava tähelepanu all, sest filmi peategelane, kunagine animageenius **Ryan Larkin**, viibis ise kohal. Mina pörkasin temaga kokku ju-

„Rebendid“, Prantsusmaa, 2002. Režissöör Safia Ouares.

huslikult siis, kui ta festivali kontorisse katkise otsaesisega sisse tuikus. Ta oli purjus ja mul polnud sel hetkel aimugi, kellega tegu. Pärast Landrethi filmi linastust selgus, et see ongi „see Ryan“. Filmi lõppedes tõusis terve saalitäis inimesi püsti ja aplodeeris rõõmsa paatosega, kuigi see kõik, mida ekraanilt nähti, oli tegelikult väga nukker. Ryan Larkin on aastaid olnud alkohoolik ja praegusel hetkel elab ta ühes Montreali hooldekodus.

Ottawa festivali direktor **Chris J. Robinson** leidis unustatud animarežissööri mõni aasta tagasi tänaval kerjamast. Ta tahtis Larkinit aidata ja kutsus ta oma festivali eelselektiooni žüriisse filme vaatama. Žürii, kuhu kuulusid tuntud animarežissöörid **Pjotr Sapegin** (tema nukufilm „Aaria“ võitis 2002. aastal PÖFFi animafestivalil *grand prix*), **Andrei Svislotski** (stuudio „Klasky Csupo“) ja **Chris Landreth**, istus mitu päeva koos, teadmata, kes on nende neljas vei-

der kaaslane. Viimasel öhtul otsustati, et iga žüriiliige näitab teistele oma filme. Larkini omad, „**Walking**“ (1969) ja „**Street Musique**“ (1972), jäeti kõige lõppu. Žüriiliikmed olid tõelises hämmingus. „Walking“, mida näidatakse siiani paljudes animatsiooniloengutes, on puhas klassika. Üks mõjukamaid ja uuenduslikumaid animafilme 60-ndatel, mis kandideeris ka parima lühianimafilmi „Oscarile“. Tookord võitis „Oscari“ küll Disney, aga Larkin rabas Hollywoodi ülipeenel galal kõiki oma metsikult pikkade juuste ja ekstravagantse hipiriietusega.

Larkini karjäär algas lennukalt juba üheksateistkümnenda aastal, kui ta **Norman McLaren**i soovitusel sai hakata NFBs (*National Film Board of Canada*) oma joonisfilme tegema. Ta oli tõusev täht, kuni filmirahastamist kureerivad inimesed ta ooterežiimile panid ja Larkin ohtralt kokaiini ning alkoholi tarbi-

„Väike Venemaa“, Prantsusmaa – Itaalia, 2003. Režissöör Gianluigi Toccafondo.

ma hakkas. Kaheksakümnendatel püüdis ta peamiselt tegelda maalimisega, kuid suutmata ennast üleval pidada, sattus lõpuks tänavale. Kõik tema joonistused, maalid ja skulptuurid kadusid koos sõpradega. Paljud on püüdnud teda aastate jooksul aidata, kuid Larkin on abist keeldunud.

„Ryan“

Ryan Larkini lugu puudutas **Chris Landrethi** niivõrd sügavalt, et ta otsustas Ryani eluloo põhjal oma uue animafilmi teha. Landreth, kes on hariduselt insener, töötas enne animarežissööriks saamist animatsiooni tarkvara testija ja paigaldajana. Selle tulemusena aga valmisid lõpuks hoopis mitmeid auhindu võitnud animeeritud lühifilmid „**The End**“ (1995) ja „**Bingo**“ (1998) (linastunud ka PÖFFi animafestivalil).

Landrethi film „Ryan“ põhineb Ryani ja tema lähedastega tehtud intervjuu-

del. Need hääled räägivad vaatajaga läbi kõverate ja katkiste, vändunud ning veidrate 3D-karakterite. Kõigi moonutuste juures näevad peategelased ikkagi äärmiselt realistlikud välja, sest kolmemõõtmelise arvutianimatsiooni loomiseks kasutati alusmaterjalina intervjuerimisel salvestatud *live-action*-pilti. Film on loodud puhtalt CGI (*computer generated imagery*) vahendeid kasutades, kuid iga kaader, iga väiksema detaili on mitmekümne inimese poolt käsitsi arvutis animeeritud. Niivõrd mõjuva loo ja spetsiifilise tehnika ühendamisel paneb Landreth tõsiselt proovile vaataja arusaamad dokumentalistikast ja animatsioonist, nimetades ise oma tegutsemisvaldkonda „psühhorealismiks“. Visuaalsed kujundid väljendavad kõige otsesemalt karakterite valu, hullust, hirmu, armu ja häbi.

Ryan näiteks on filmis sõna otseses mõttes katki, poolik inimvare. Tema ke-

„Ryan“, 2004. Režissöör Chris Landreth.

hast on tükid puudu, me näeme temast läbi. Ka mahajäetud vana kohvik, kus toimub peamine tegevus, on täis füüsiliselt purunenud groteskseid kõrvaltegelasi. Allakäinud erakuid. Süžeeiliselt on pealiiniks Landrethi ja Ryani vahel toimuv jutuaajamine, kus Landreth esitab küsimusi ja Ryan püüab oma elule tagasi vaadates vastata. Filmi muudab intiimseks just asjaolu, et režissöör on asetanud ennast tegevuse sisse. Ta on lasknud ka ennast ja oma deemoneid animeerida. Ta ei poe Ryani probleemide eest ohutusse kaugusse. Probleemide eest, mis on põhja viinud tegelikult samasuguse kunstigeeniuse nagu tema praegu.

Sellel kõigel on muidugi sügav põhjus, mis selgub alles siis, kui leiab aset üks mõjuvamaid stseene neliteist minutit kestva emotsioonide rea jooksul. Landreth (oreool pea kohal säramas) tõstatab Ryani alkoholismiteema. Muidu rahulikult vastu mõmisenud Ryan läheb järsku endast välja ja teatab, et alkohol on a i n u k e rõõm, mis on talle elus jäänud! Ta ei kavatse hakata min-

giks teejoojaks. Ärritunult asub ta süüdistama kõiki ja mitte kedagi oma olukorras. Oreool läheb pröksuga katki. Landrethi minategelasele meenub oma ema, kes ennast sarnasel moel alkoholiga hävitas. Ja filmi vaataja saab lõpuks aru, miks režissöör Landreth tegelikult selle filmi on teinud.

Vaim valmis!

„Ryan“ oli PÖFFi animafestivalil ainus film, mida võis näha kahes programmis – võistluses ja animadokumentaalide eriprogrammis. Kokku aga näidati 105 animafilmi 18 maalt. Fookuses oli hollandi ja New Yorgi animatsioon ning Phil Mulloy esitles oma filmide eriprogramme.

Järgmisel aastal on animafestivalil salaplaan iseseisvuda. Festival leiab aset nädal enne suurt PÖFFi ja kõik vaatajad, kel on siiani õnnestunud mängufilmide varjus animatsiooni eest peitu pugeda, teevad enne suurt PÖFFi läbi ühe korraliku animakuuri.

„Laud“, Eesti, 2004. Režissöörid Mari-Liis Bassovskaja, Jelena Girlin ja Urmas Jõemees.

2004. aastal toimunud 6. „Animated Dreams“ võitjad

Festivali peapreemia, grand prix
„Väike Venemaa“, rež **Gianluigi Toccafondo**, Prantsusmaa – Itaalia, 2003.

Parim lugu
„Mereväelase ringkäik“, rež **Isabelle Favez**, Prantsusmaa, 2003.

Parim kujundus
„Rebendid“, rež **Safia Ouares**, Prantsusmaa, 2002.

Parim noor režissöör
„Laud“, rež **Mari-Liis Bassovskaja ja Jelena Girlin**, Eesti, 2004.